

175 років тому вийшов у світ перший «Кобзар»

26 квітня 1840 року в Петербурзі вийшло перше видання творів Тараса Шевченка «Кобзар».

Сьогодні під «Кобзарем» ми розуміємо збірку усіх віршованих творів геніального поета, проте у першому виданні містилося

лише вісім поезій, а саме: «Перебендя», «Катерина», «Гополя», «Думка», «До Основ'яненка», «Іван Підкова», «Тарасова ніч»,

а також вірш, який став своєрідним епіграфом до цього видання і всієї творчості Т. Шевченка –

«Думи мої, думи мої, лихо мені з вами». Його він написав спеціально для цієї збірки.

«Думи мої думи мої» – вірш, написаний в кінці 1839 р. початку 1840 р. у Петербурзі. Вперше твір надруковано в «Кобзарі» у Вірш – поетичний вступ до «Кобзаря», у ньому Т. Шевченко висловив ставлення до поезії, до покликання народного співця, показав кровний зв'язок кобзаря з думами і почуттями рідного народу; пануючий настрій всієї збірки: невдоволення дійсністю, туга за батьківщиною. Цей твір, зокрема, свідчить, що вже у 1839 – 1840 рр. Т. Шевченко був свідомий свого покликання як поета громадянського і народного.

або на
1840 р.
своє

«Перепендя» – вірш, написаний орієнтовано в 1839 р. у Петербурзі. Твір уперше надруковано в «Кобзарі» 1840 р. з присвятою Є. Гребінці. У «Перепенді» відобразилися літературно-естетичні погляди молодого Т. Шевченка, його думки про місце поета в суспільстві. У центрі твору – народний співець, кобзар Перебендя. Образ Перебенді наскрізь реальний, бо переростає в узагальнений образ поета, та наділений романтичними рисами. Жадоба пізнання, волі й натхнення веде його на простори, де *«степ, як море широке, синіє»*, де *«думка край світа на хмарі гуля»*.

«Катерина» – поема, написана 1838 р. у Петербурзі. Вперше опублікована в «Кобзарі» у 1840 р. з цензурними купюрами. «Катерина» – реалістична соціально-побутова поема з елементами романтичної поезики про долю простої селянської дівчини, яку збездивив і покинув офіцер – дворянин. Це перший твір, в якому поет звернувся до теми жінки-покритки і ширше – жінки-матері. Поема «Катерина» відображає той рівень ідейного становлення Т. Шевченка, коли заперечення ним тогочасного ладу ще мало в основі стихійний

характер. У наступні роки жіноча тема набуває все виразнішого соціально-викривального, революційного спрямування.

«Тополя» – балада, написана в 1839 р. у Петербурзі. Вперше надрукована в «Кобзарі» 1840 р. з присвятою П. Петровській.

В основі сюжету балади – народне повір'я про перетворення дівчини на тополю. Молода дівчина закохується у козака, але той поїхав на війну, де й він повернеться, натомість її матір багатія. Дівчина не хоче йти заміж і матір Остання надія дівчини — це стара допомогою. Та говорить, що передбачила її випивши яке на світанку, ще «до півнів», якщо він не повернеться після другого втретє... Що має трапитись після третього після недовгих вагань робить все, як їй і не повернувся, а вона перетворилась на

загинув. Дівчина все ще сподівається, що підшукала для неї хорошу партію — старого вирішує віддати її силоміць за старого. ворожка, до якої вона звертається за прихід і дає дівчині чаклунське зілля, можна повернути коханого «з чужини», але ковтка, треба випити ковтка, стара порадила не питати. Дівчина наказала зробити ворожка, її козаченько так тополю.

«Думка» («Нащо мені чорні брови») – вірш, написаний орієнтовно в 1838 р. у Петербурзі. Вперше опублікований у «Кобзарі» в 1840 р. Це – один з перших зразків так званої жіночої лірики Т. Шевченка – поезій, у яких лірична розповідь звичайно ведеться від імені дівчини – сироти, покинутої жінки, вдови та ін. «Думка» написана в народнопісенній формі. Це – першій твір поета, перекладений російською мовою (переклад М. Гербеля під назвою «Дума») і перший з надрукованих (без імені автора) в роки його заслання у журналі «Библиотека для чтения» (1856, № 12). Вірш поклали на музику В.Заремба, М. В. Лисенко, Т. Безшлях та інші.

«До Основ'яненка» – вірш, написаний в останні місяці 1839 р. у Петербурзі під враженням від нарису Г. Квітки-Основ'яненка «Головатий», надрукованого в журналі «Отечественные записки» (1839, № 10). Вперше опублікований в «Кобзарі» у 1840 р. Вірш адресований Г. Квітці – Основ'яненку, з яким Т. Шевченко тоді почав листуватися. Твір засвідчує велику повагу автора до письменника, до його внеску в розвиток української культури. Вірш належить до жанру поетичного послання, однак має ширший зміст. Це передусім роздум про історичну долю України. Водночас тут помітна властива ранньому Т. Шевченкові певна романтична ідеалізація історичного минулого. У вірші присутній мотив самотності, характерний для раннього Т. Шевченка, виразно виявляються риси громадянської музи поета. Урядові кола ще за життя поета відчули ворожу царизмові політичну тенденцію твору.

«Іван Підкова» («Виправа на Цариград») – поема, написана орієнтовно в 1839р. у Петербурзі. Вперше надрукована в «Кобзарі» 1840 р. з присвятою В. Штернбергу. «Іван Підкова» – другий після «Тарасової ночі» твір Т. Шевченка, присвячений минулому України. Уславлення козацтва тут стало для поета своєрідною формою заперечення сучасного йому ладу. В «Івані Підкова» наявна деяка ідеалізація минулого України, зумовлена як ставленням Т. Шевченка до кріпосницької дійсності, так і впливом тогочасної української історіографії.

«Тарасова ніч» – поема, написана в листопаді 1838 р. у Петербурзі. Вперше твір з присвятою П. Мартосу з'явився в «Кобзарі» у 1840 р. Поема «Тарасова ніч» – перший з відомих творів Т. Шевченка, в якому він звернувся до поетичного осмислення історичного минулого України. У поемі правдиво

відтворено загальний дух часу, хоч в окремих випадках порушено хронологію. Протиставлення героїчного минулого, свободолюбства, мужності та нескореності учасників визвольного народного повстання на Україні у 1630 р. принизливому рабському становищу Шевченкових сучасників – такий головний мотив поеми.

З усіх прижиттєвих видань творів перший «Кобзар» мав найпривабливіший вигляд: хороший папір, зручний формат, чіткий шрифт. Примітна особливість цього «Кобзаря» — офорт на початку книги за малюнком Василя Штернберга: народний співак — кобзар із хлопчиком-поводирем. Це не ілюстрація до окремого твору, а узагальнений образ кобзаря, який і дав назву збірці. Друкувався «Кобзар» у приватній друкарні Є. Ф. Фішера в Санкт-Петербурзі, тираж становив приблизно 1000 примірників. Заборона і вилучення «Кобзаря» з бібліотек, книгарень та в окремих громадян після арешту Т. Шевченка в 1847 р. зробили видання рідкісним ще за життя автора. Вихід цього «Кобзаря», навіть урізаного царською цензурою, — подія величезного літературного і національного значення. У світі збереглося лише кілька примірників «Кобзаря» Т. Шевченка 1840 року.

(Шевченківський словник [Текст] : у 2 т. / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, Акад. наук УРСР[редкол.: Є. П. Кирилюк (відп. ред.) та ін.]. – Київ : УРЕ, 1976.)

«Єдиний у світі...»

Справді унікальним місцем є музей однієї книги – «Кобзаря» Тараса Шевченка, розташований у центрі Черкас. Музей міститься в одному з найстаріших будинків Черкас, що на початку ХХ ст. належав місцевим підприємцям

братам Цибульським. Саме на їхнє запрошення Т. Шевченко приїздив до Черкас і протягом трьох днів гостював у їхньому домі.

Директором музею є Ольга Шарапа, праправнучка Тараса Шевченка, яка знає найцікавіші подробиці про життя свого видатного родича. Тут можна побачити раритетне видання «Кобзаря» 1840 р. та переклади книги понад 140 мовами світу. Заклад вирізняється тим, що має не лише колекцію видань творів поета, а й безліч документів і матеріалів, пов'язаних із цим геніальним виданням, що втілює долю цілої нації.